

A határozók

I. Fogalma

A cselekvés különböző körülményeit határozzák meg (helyét, okát, idejét, célját, módját, eszközét ...).

II. Jelölése

- a) **A mondatban:**
határozó (hullámos vonallal húzzuk alá)
- b) **Szerkezeti rajzban / ágrajzban:**
H (nagy H betű)

III. Jellemzői

1.) Kifejezőeszközei

- ragos névszók (*osztályban, szeptembertől, tollal*)
- névutós névszók (*osztály elé, szeptember folyamán, a tollal együtt*)
- főnévi igenevek (*olvasni, táncolni, futni*)
- határozói igenevek (*olvasva, számolva, futva*)
- határozósók (*jól, ügyesen, délelőtt*)
- kérdőszók (*hol, kivel, miért*)

2.) Határozós szó szerkezet

- határozó + ige (*az osztályban tanulunk, szeptembertől edzünk*)
- határozó + igenév (*futva érkezik, megyünk futni*)

IV. Fajtái

- helyhatározó
- képes helyhatározó
- időhatározó
- módhatározó
- állapothatározó
- okhatározó
- célhatározó
- részes
- eszközhhatározó
- társhatározó
- állandó határozó
- számhatározó
- eredethatározó
- eredményhatározó
- hasonlító határozó
- fokhatározó
- mértékhatározó
- ...

A helyhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés helyét határozza meg

II. Jelölése

a) **A mondatban:**

h helyhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *h* betűt írunk)

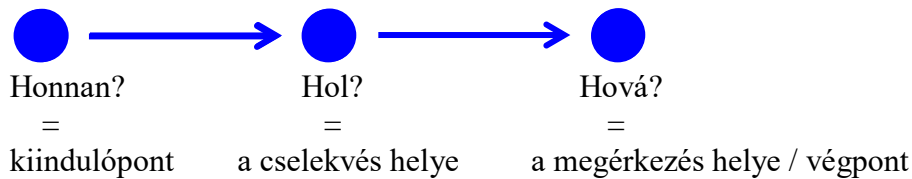
b) **Szerkezeti rajzban / ágrajzban:**

H_{*h*}

III. Kérdései

- Hol? Honnan? Hová? Merre? Meddig?

IV. A helyhatározó hármasság irányultsága

V. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *házból jön, széken ül, az asztal alatt keresgél*

Határozó + igenév: *szeretne haza menni*

VI. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

Honnan?

-ból, -ből: *házból, székből*

-ról, -ről: *háztól, széktől*

-tól, -től: *háztól, széktől*

Hol?

-ban, -ben: *házban, székben*

-on, -en, -ön: *házon, széken, könyvön*

-nál, -nél: *háznál, széknél*

Hová?

-ba, -be: *házba, székbe*

-ra, -re: *házra, székre*

-hoz, -hez, -höz: *házhoz, székhez, könyvhöz*

2.) Névetős névszó

Honnan?

alól: *a fa alól*

fölül: *az asztal fölül*

elől: *a ház elől*

felől: *az erdő felől*

mögül: *a kocsi mögül*

mellől: *a szék mellől*

közül: *a padok közül*

Hol?

alatt: *a fa alatt*

fölött: *az asztal fölött*

előtt: *a ház előtt*

körül: *az erdő körül*

mögött: *a kocsi mögött*

mellett: *a szék mellett*

között: *a padok között*

után: *egymás után*

hosszat: *utca hosszát*

át: *az úton át*

túl: *a folyón túl*

keresztül: *az erdőn keresztül*

Hová?

alá: *a fa alá*

fölé: *az asztal fölé*

elé: *a ház elé*

köré: *az erdő köré*

mögé: *a kocsi mögé*

mellé: *a szék mellé*

közé: *a padok közé*

3.) Határozószó

Honnan?

innen

onnan

valahonnan

máshonnan

akárhonnan

Hol?

itt

ott

valahol

máshol

akárhol

másutt

mindenütt

itthon, otthon

kint / kinn

bent / benn

kijjebb, beljebb

lejjebb, feljebb

alul, fölül

elől, hátul

Hová?

ide

oda

valahova

máshova

akárhova

4.) A személyes névmás határozóragos alakjai

ebben, abban,

erre, arra,

ennél, annál,

ettől, attól,

ebből, abból,

eddig, addig,

ehhez, ahhoz

erről, arról

ebbe, abba

5.) Kérdőszó

Hol? Honnan? Hová? Merre? Meddig?

VI. Mondatelemzés (régí jelölés)

Ági ha boltban vásárol.

A   ⇒   Á
              ↓
              H_h

Ági ha boltban kenyeret vásárol.

A   ⇒   Á
              ↓   ↓
              H_h T

VI. Mondatelemzés (új jelölés)

Az új jelölésnek az az alapja, hogy az egyetlen fő mondatrész az állítmány, és az alany is ennek van alárendelve!

Ági ha boltban vásárol.

      Á
      ↓ ↓
      A H_h

Ági ha boltban kenyeret vásárol.

      Á
      ↓ ↓ ↓
      A H_h T

VII. Nyelvhelyesség

-ba, -be

vagy

-ban, -ben

Iskolá**ba** hív a csengő.
(Még nem vagyunk ott, most megyünk oda.)

Az iskolá**ban** tanulok.
(Már bent vagyok az épületben.)

A képes helyhatározó

I. Fogalma

Csak gondolatainkban létező helyet jelöl (álmomban, képzeletben, szívemben ...).

II. Jelölése

a) A mondatban:

kh képes helyhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *kh* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{kh}

III. Kérdései

- Hol? Honnan? Hová? Merre? Meddig?

V. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *álmában találkoztak*

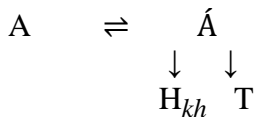
Határozó + igenév: *szeretné a szívébe zárni*

VI. Kifejezőeszközei

Ugyanazok, mint a helyhatározóé.

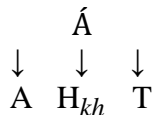
VII. Mondatelemzés (régí jelölés)

*kh*A szívemben őrzöm az emlékedet. [én]

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

*kh*A szívemben őrzöm az emlékedet. [én]

Az időhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés idejét, időtartamát határozza meg (időtartam = metől meddig tart a cselekvés)

II. Jelölése

a) **A mondatban:**

időhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *i* betűt írunk)

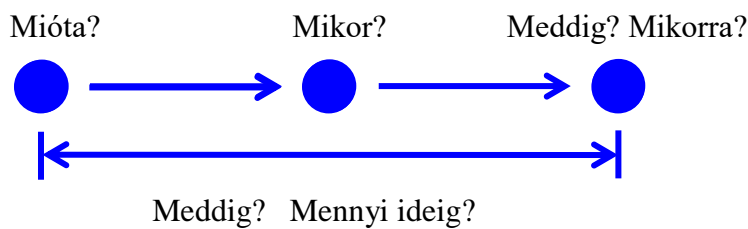
b) **Szerkezeti rajzban / ágrajzban:**

H_i

III. Kérdései

- Mikor Mióta? Meddig?

IV. Az időhatározó hármass irányultsága

V. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *télen síelünk, kedden találkozunk*

Határozó + igenév: *szeretnék vasárnap pihenni*

VI. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

Mióta?

-tól, -től: *januártól, csütörtöktől*

Mikor?

-ban, -ben: *januárban, szeptemberben*

-on, -en, -ön: *nyáron, télen, őszön*

-kor: *őtkor, akármikor, karácsonykor*

Meddig?

-ra, -re: *januárra, szeptemberre*

-ig: *januárig*

2.) Névtós névszó

alatt: *január alatt*

előtt: *január előtt*

körül: *január körül*

túl: *januáron túl*

óta: *január óta*

közben: *szeptember óta*

kezdve: *holnaptól kezdve*

folyamán: *a tanév folyamán*

után: *január után*

hosszat: *január hosszát*

át: *januáron át*

keresztül: *januáron keresztül*

múlva: *egy év múlva*

fogva: *mától fogva*

táján: *karácsony táján*

3.) Határozószó

tavaly	ma	reggel	most	ekkor, akkor
jövőre	tegnap	délben	rögtön	valamikor
idén	holnap	délután	mindjárt	semmikor
	tegnapelőtt	délelőtt	azonnal	akármikor
	holnapután	este	örökké	néha
		éjszaka	hébe-hóba	mindig
				soha

4.) A személyes névmás határozóragos alakjai

ettől, attól: *ettől kezdve*

eddig, addig: *addig kell elkészíteni*

5.) Kérdőszó

Mikor? Mióta? Meddig?

VII. Mondatelemzés (régí jelölés)

Ági ima vásárol.

A   ⇒   Á
              ↓
              H_i

Ági ha boltban ima kenyeret vásárol.

A   ⇒   Á
              ↓   ↓   ↓
              H_h H_i T

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Ági ima vásárol.

      Á
      ↓ ↓
      A H_i

Ági ha boltban ima kenyeret vásárol.

      Á
      ↓ ↓ ↓ ↓
      A H_h H_i T

Az eszközhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés eszközét, közbenjáróját, közreműködőjét határozza meg.

Ha valóságos eszköz nem is, de eszközhatározó lehet ember vagy képzeletbeli lény is, amikor az ő közreműködésével jön létre valami:

Szakemberrel szereltettük föl a vízórát.

Az eszközhatározó nem mindig konkrét jelentésű szó! Lehet kézzel meg nem fogható vagy átvitt jelentésű is:

Sej, haj, dallal, jó vigasszal / Asztaltalan szómalasztal / Keressük az igazságot.

(József Attila)

II. Jelölése

a) A mondatban:

*e*eszközhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *e* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{*e*}

III. Kérdései

- Kivel? Mivel? Milyen eszközzel? Kinek a segítségével?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *tollal ír*

Határozó + igenév: *szeretne tollal írni*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-val, -vel: *ceruzával, ecsettel*

-stul, -stül: *lovastul, nyergestül*

2.) Névtós névszó

által: *az információ által*

útján: *pletyka útján jutott (a fülébe)*

révén: *a barátom révén megismerkedtünk*

3.) A személyes névmás határozóragos alakjai

vele: *velem íratja meg*

4.) Határozószók

valamivel, valakivel: *valakivel elküldte*

bárkivel: *bárkivel elküldené*

akárkivel: *akárkivel nem küldené el*

5.) Névmások

ezzel, azzal: *ezzel festette*

6.) Kérdőszó

Kivel? Mivel?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Zsuzsi e porszívóval takarított.

A $\Rightarrow$ $\begin{array}{c} \acute{A} \\ \downarrow \\ H_e \end{array}$

Zsuzsi e porszívóval takarította ki ha szobájában a szőnyeget.

A $\Rightarrow$ $\begin{array}{ccc} \acute{A} & & \\ \downarrow & \downarrow & \downarrow \\ H_e & H_h & T \end{array}$

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Zsuzsi e porszívóval takarított.

$\begin{array}{c} \acute{A} \\ \downarrow \downarrow \\ A \ H_e \end{array}$

Zsuzsi e porszívóval takarította ki ha szobájában a szőnyeget.

$\begin{array}{cccc} & \acute{A} & & \\ \downarrow & \downarrow & \downarrow & \downarrow \\ A & H_e & H_h & T \end{array}$

A társhatározó

I. Fogalma

A cselekvő társát adja meg.

Nyelvtani értelemben társ nemcsak élőlény lehet, hanem egy tárgy is.

IPoddal sétál

II. Jelölése

a) A mondatban:

társhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *t* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_t

III. Kérdései

- Kivel? Mivel? Kivel együtt? Mivel együtt?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *a barátnőmmel megyek (moziba)*

Határozó + igenév: *velem (szokott) üzenni*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-val, -vel: *a festővel érkezett*

2.) Névutós névszó

révén: *a barátja révén értesült*

3.) A személyes névmás határozóragos alakjai

vele: *veletek érkezem*

4.) Határozószó

valamivel, valakivel: *valakivel megbeszéltem*

bármivel: *bármivel szerepelek*

akármivel: *akármivel nem állok szóba*

5.) Névmások

ezzel, azzal: *ezzel együtt vettem*

6.) Kérdőszó

Kivel? Mivel?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Az édesapa ,a fiával játszik.

A $\Rightarrow$ $\begin{array}{c} \hat{A} \\ \downarrow \\ H_t \end{array}$

Az édesapa ,este ,mindig ,a fiával játszik.

A $\Rightarrow$ $\begin{array}{ccc} & \hat{A} & \\ \downarrow & \downarrow & \downarrow \\ H_i & H_i & H_t \end{array}$

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Az édesapa ,a fiával játszik.

$\begin{array}{cc} & \hat{A} \\ \downarrow & \downarrow \\ A & H_t \end{array}$

Az édesapa ,este ,mindig ,a fiával játszik.

$\begin{array}{cccc} & & \hat{A} & \\ \downarrow & \downarrow & \downarrow & \downarrow \\ A & H_i & H_i & H_t \end{array}$

A módhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés módját határozza meg.

II. Jelölése

a) A mondatban:

m módhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *m* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_m

III. Kérdései

- Hogyan? Miképpen? Mi módon?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *lázasan fekszik*

Határozó + igenév: *sietve elköszönt*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

- an, -en: *szépen énekel, ügyesen dolgozik*
- ul, -ül: *hanyagul ír, rendetlenül öltözködik*
- val, -vel: *szorgalommal és felelősséggel dolgozik*
- képpen: *különbözőképpen beszélnek*
- n: *drágán ad*
- lag, -leg: *tettleg bántalmaz*
- ból, -ből: *szívből nevet*

2.) Névtós névszó

- nélkül: *hiba nélkül teljesít*
- szerint: *szó szerint megtanulta*
- alapján: *a megbeszéltek alapján jár el*

3.) Határozói igenév

átgondolva végezte el

4.) Határozószó

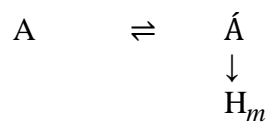
- biztosan: *biztosan tartja a kezében*
- fennen: *fennen hirdeti*
- mezítláb: *mezítláb sétál*
- így, úgy: *így válaszol*
- gyalog: *gyalog közlekedik*
- vaktában: *vaktában indul neki*
- bárhogyan: *bárhogyan ítéltet*
- akárhogyan: *akárhogyan válaszolhat*
- valahogyan: *valahogyan megoldja*

5.) Kérdőszó

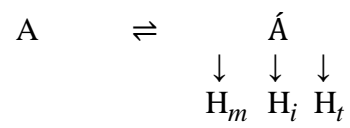
Hogyan? Miképpen?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Ági mszorgalmasan tanul.

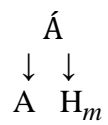

Ági mszorgalmasan tanul ha szobában ta testvérével.

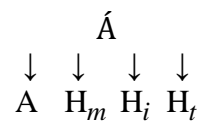

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Ági mszorgalmasan tanul.

Ági mszorgalmasan tanul ha szobában ta testvérével.

A tekintethatározó

I. Fogalma

Azt fejezi ki, hogy az állítmánnyal kifejezett megállapítás milyen szempontból (milyen tekintetben) érvényes.

II. Jelölése

c) A mondatban:

te tekintethatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *te* betűt írunk)

d) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{*te*}

III. Kérdései

- Milyen tekintetben? Milyen szempontból?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + állítmány: *méretre jó*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-ra, -re: *foglalkozására nézve, látszatra gyenge*

-ban, -ben: *pénzben szűkölködik*

-lag, -leg: *szakmailag kifogástalan, anyagilag megéri*

-nak, -nek: *szépnek szép, újnak új*

2.) Névtós névszó

szerint: *képességei szerint teljesít*

tekintetében: *a részletek tekintetében megállapodtunk*

kapcsán: *kérése kapcsán intézkedtünk*

képest: *kezdőhöz képest jól vezetsz*

nézve: *foglalkozására nézve orvos*

3.) Főnévi igenév

indulni indulhatunk

4.) Határozószó

alapjában: *alapjában nem rossz*

lényegében: *lényegében elégedett vagyok*

általában: *általában igazad van*

5.) Névmás

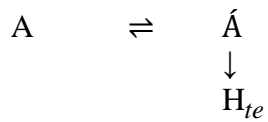
ebben, abban: *ebben egyetértünk*

6.) Kérdőszó

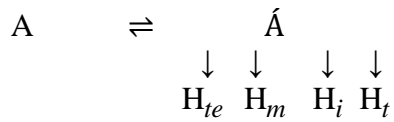
Milyen tekintetben? Milyen szempontból?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Ági te képességei szerint tanul.

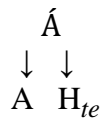

Ági te képességei szerint m szorgalmasan tanul h a szobában t a testvérével.

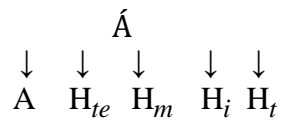

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Ági te képességei szerint tanul.

Ági te képességei szerint m szorgalmasan tanul h a szobában t a testvérével.

Az állapothatározó

I. Fogalma

Megmutatja, hogy egy személy vagy dolog milyen állapotban van.

(álmában látta)

Kifejezi azokat a személytől vagy dologtól független külső társadalmi, időjárási viszonyokat, körülményeket, amelyek között a cselekvés, történés végbemegy.

(az eső ellenére elmentek kirándulni)

Kifejezi valamilyen funkcióban való szereplést, vagy funkcióba jutást.

(tanárként dolgozik)

II. Jelölése

a) **A mondatban:**

állapothatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *á* betűt írunk)

b) **Szerkezeti rajzban / ágrajzban:**

H_á

III. Kérdései

- Hogyan? Miképpen? Milyen állapotban?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *vidáman játszik*

Határozó + igenév: *mosolyogva köszönt*

V. Kifejezőeszközei

1.) **Ragos névszó**

-an, -en: *fáradtan érkezett*

-ban, -ben: *jómódban él*

2.) **Névutós névszó**

nélkül: *kéz- és lábtörés nélkül érkezett meg*

3.) **Határozószó**

egyedül: *egyedül van*

hanyatt: *hanyatt fekszik*

4.) **Határozói igenév**

sírva lépett be

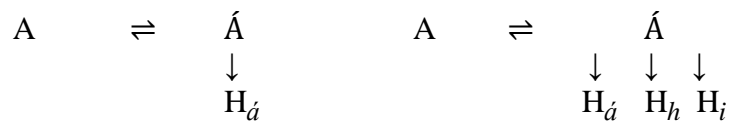
5.) **Kérdőszó**

Hogyan? Miképpen?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Ági áfáradtan érkezett meg. Ági áfáradtan érkezett meg ha táborból ivasárnap.

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Ági áfáradtan érkezett meg. Ági áfáradtan érkezett meg ha táborból ivasárnap.

A számállapot határozó

I. Fogalma

Az alanyban, tárgyban, illetve az egyéb mondatrészekben megjelölt személyek mennyiségére mutat rá.

II. Jelölése

c) A mondatban:

száállapothatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis szá betűt írunk)

d) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{szá}

III. Kérdései

- Hányan?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *vidáman játszik*

Határozó + igenév: *mosolyogva köszönt*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-n: *hárman jöttek*

-an, -en: *százan voltak*

-ban, -ben: *hármásban teázunk*

-nként: *páronként álljatok be a sorba*

2.) Névutós névszó

körül: *kétszáz körül lehet a látogatók száma*

3.) Határozószó

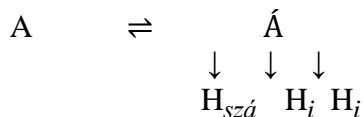
mindannyian: *mindannyian eljöttek*

valamennyien: *valamennyien hiányoznak*

többen: *többen sérelmezték*

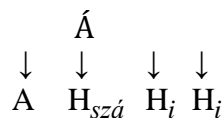
VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

száHúszan jöttek el ia születésnapomon vasárnap. [ők]

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

száHúszan jöttek el ia születésnapomon vasárnap. [ők]

Az okhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés okát mutatja meg.

II. Jelölése

a) A mondatban:

okhatórózó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *o* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_o

III. Kérdései

- Kiért? Miért? Ki miatt? Mi okból?

IV. Határozós szerkezet

Hatórózó + ige: *h*

Hatórózó + igenév: *sz*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-ért: *az őszinteségéért becsüljük*

-ból, -ből: *lustaságból maradt itthon*

-tól, -től: *elsápadt a haragtól*

-ba, -be: *belevakul az olvasásba*

-ban, -ben: *dúl-fúl mérgében*

2.) Névtós névszó

miatt: *betegség miatt zárva*

3.) A személyes névmás határozóragos alakja

azért: *azért mondta*

4.) Határozószó

emiatt, amiatt: *amiatt kapta a büntetést*

5.) Kérdőszó

Kiért? Miért?

VII. Mondatelemzés (régí jelölés)

Az üzlet obetegség miatt zárva.   Az üzletet itegnap obetegség miatt zárták be. [ők]

A   ⇒   Á
                  ↓
                  H_o

[A]   ⇒   Á
                  ↓   ↓   ↓
                  T   H_i H_o

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Az üzlet obetegség miatt zárva.   Az üzletet itegnap obetegség miatt zárták be. [ők]

                  Á
                  ↓   ↓
                  A   H_o

                  Á
                  ↓   ↓   ↓   ↓
                  [A] T   H_i H_o

A célhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés célját mutatja meg.

II. Jelölése

a) A mondatban:

célhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *c* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_c

III. Kérdései

- Kiért? Miért? Minek? Mi célból? Mi végett?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *ötösért tanul*

Határozó + igenév: *elutazott üdülni*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-ért: *elismerésért dolgozik*

-ra, -re: *védelmére kel*

2.) Névtós névszó

céljából: *utazás céljából vásárol (jegyet)*

érdekében: *a tisztaság érdekében takarít*

végett: *a környezetvédelem végett gyűjti (az elemet)*

3.) A személyes névmás határozóragos alakja

azért: *azért tanul*

érte: *érte dolgozik*

4.) Határozószó

semmiért: *a semmiért vállalta*

akármiért: *akármiért tette meg*

valamiért: *alamiért mindig visszajön*

evégett: *evégett tanult szorgalmasan*

5.) Kérdőszó

Kiért? Miért?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Péter elutazott cüdülni.

A $\Rightarrow$ Á
↓
 H_c

Péter evonattal utazott el cüdülni ha Balatonhoz.

[A] $\Rightarrow$ Á
↓ ↓ ↓
 $H_e H_c H_h$

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Péter elutazott cüdülni.

Á
↓ ↓
A H_c

Péter evonattal utazott el cüdülni ha Balatonhoz.

Á
↓ ↓ ↓ ↓
[A] $H_e H_c H_h$

A részeshatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés kinek az érdekében, kinek a számára megy végbe.

II. Jelölése

a) A mondatban:

részeshatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis r betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_r

III. Kérdései

- Kinek? Minek? Kinek a részére?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *a gyerekeknek vásárol*

Határozó + igenév: *szeretnék a gyerekeknek vásárolni*

Határozó + létige = birtoklást kifejező szerkezet: *a gyerekeknek van (játéka)*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-nak, -nek: *a kutyának adja*

2.) Névtós névszó

részére: *a barátom részére (hozom el)*

számára: *édesanyám számára (készítem)*

3.) A személyes névmás határozóragos alakja

neki: *neki érkezett*

4.) Határozószó

valakinek: *valakinek veszem*

senkinek: *senkinek sem adom oda*

5.) Kérdőszó

Kinek? Minek?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

A szülők a gyerekeknek vásárolnak.

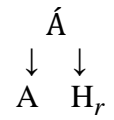
A $\Rightarrow$ Á
                          ↓
                           H_r

A szülők a gyerekeknek vásárolnak ruhákat és játékokat ha boltban.

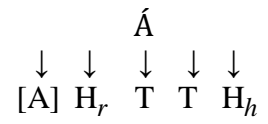
[A] $\Rightarrow$ Á
                  ↓   ↓   ↓   ↓
                   H_r T   T H_h

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

A szülők ,a gyerekeknek vásárolnak.

A szülők ,a gyerekeknek vásárolnak ruhákat és játékokat h^a boltban.

A számhatározó

I. Fogalma

A cselekvés, történés, létezés gyakoriságát, időbeli ismétlődését fejezi ki.

II. Jelölése

a) A mondatban:

szszámhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis sz betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{sz}

III. Kérdései

- Hányszor? Hányadszor?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *hatszor olvastam el, százszor mondtam már*

Határozó + igenév: *szeretném többször elolvasni*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-szor, -szer, ször: *hatszor, százszor, sokszor, néhányszor*

-szorra, -szerre: *negyedszerre sikerült*

-nként: *százanként köti össze*

2.) Névutó

ízben: *másodízben jártam nála*

3.) Határozószó:

elvétve: *elvétve hiányzik*

gyakran: *gyakran kérdez*

akárhányszor: *akárhányszor kéred (nem kaphatod meg)*

valahányszor: *valahányszor látlak (mindig eszembe jut a múlt)*

bármennyiszor: *bármennyiszor látlak (mindig örülök neked)*

4.) Kérdőszó

Hányszor? Hányadszor?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

Kata sztízszer olvasta el a leckét.

Á
↓ ↓ ↓
A H_{sz} T

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Kata sztízszer olvasta el a leckét.

Á
↓ ↓ ↓
A H_{sz} T

Az eredethatározó

I. Fogalma

A cselekvés, állapot, dolog, kitől vagy mitől származik.

II. Jelölése

a) A mondatban:

*er*eredethatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *er* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{*er*}

III. Kérdései

- Honnan? Kitől? Mitől? Kiből? Miből?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *magból nő*

Határozó + igenév: *a nagy után kell elnevezni*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-ból, -ből: *vízből jég lesz*

-tól, -től: *Petőfitől származik (az idézet)*

-ről, -ről: *egy töről fakad*

2.) Névutós névszó

után: *a nagy után neveztek el*

közül: *a lehetőségek közül választottam*

részéről: *a tanulók részéről számos kérés érkezett*

3.) A személyes névmás határozóragos alakja

ebből, abból: *belőle élt az iskola idején*

ettől, attól: *tőle származik az ötlet*

4.) Határozószó

innen, onnan: *innen kerültek ki a győztesek*

5.) Kérdőszó

Honnan? Kitől? Mitől? Kiből? Miből?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

A győztesek *er* az osztályunkból kerültek ki.

A   ⇐   Á
                  ↓
                  H_{*er*}

VIII. Mondatelemzés (új jelölés)

                  Á
                  ↓ ↓
                  A H_{*er*}

Az eredményhatározó

I. Fogalma

Azt fejezi ki, hogy valaki vagy valami milyenné, mivé válik.

Az eredethatározó gyakran a cselekvés, történés kezdetét jelenti, a végére pedig az eredményhatározó utal. Együtt kettős határozót alkotnak.

*Hetvenegy kilóról hatvan kilóra csökkent a testsúlya.
Nehezen jut egyről a kettőre.*

II. Jelölése

a) A mondatban:

ederedményhatározó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *ed* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{ed}

III. Kérdései

- Kivé? Mivé? Milyenné? Minek?

IV. Határozós szerkezet

Határozó + ige: *vízzé válik*

Határozó + igenév: *kétfelé kell vágni*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-vá, -vé: *jéggé fagy*

-nak, -nek: *felelősnek választ*

-ba, -be: *koszorúba köt*

2.) Határozószó

kétfelé: *kétfelé kell vágni*

ízzé-porrá: *ízzé-porrá zúz*

3.) Névmás

ezzé, azzá: *azzá válik (amivé akarom)*

4.) Kérdőszó

Kivé? Mivé? Milyenné? Minek?

VII. Mondatelemzés

Péter ha főiskolán ertanulóból edtanárrá vált.

A   ⇐   Á
                                 ↓   ↓   ↓
                                 H_h H_{er} H_{ed}

A fok-mérték határozó

I. Fogalma

- **Fokhatározó:**
Hozzávetőlegesen, megközelítőleg határozza meg az állítmánnyal kifejezett cselekvés, történés, tulajdonság fokát, erősségét.
- **Mértékhatózó:**
Pontosabban, számokkal, adatokkal kiegészítve határozza meg a cselekvés, tulajdonság, mennyiség mértékét.

II. Jelölése

- A mondatban:**
 f - m fok- mérték határozó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis f - m betűt írunk)
- Szerkezeti rajzban / ágrajzban:**
 H_{f-m}

III. Kérdései

- Mennyire? Mennyivel? Milyen fokban? Milyen mértékben?

IV. Határozós szerkezet

Hatóározó + állítmány: *bőrig ázik*

Hatóározó + más mondatrész: *kérve kér*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragozó névszó

- ig: *színültig tele van*
- an, -en: *túlságosan szigorú*
- val, -vel: *egy árnyalattal sötétebb*
- ként: *cseppenként*
- ra, -re: *arasznyira*

2.) Névtós névszó

- felül, alul: *erején felül*
- mérten: *képességeihez mérten*

3.) Névmás

- ennyire, annyira: *annyira félek!*

4.) Határozószó

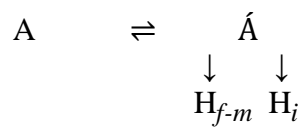
- alig: *alig ismeri*
- egészen: *egészen új*
- kissé: *kissé félénk*
- jócskán: *jócskán túlnőtt*

5.) Kérdőszó

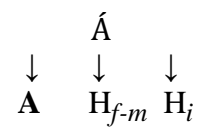
- Mennyire? Mennyivel?

VII. Mondatelemzés (régi jelölés)

A ruha $f-m$ egy árnyalattal sötétebb lett a mosás után.

VIII. Mondatelemzés (új jelölés)

A hasonlító határozó

I. Fogalma

Azt a személyt vagy dolgot határozza meg, amelyhez hasonlítunk valamit.

II. Jelölése

a) A mondatban:

hs hasonlító határozó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis hs betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

H_{hs}

III. Kérdései

- Kinél? Minél? + középfokú melléknév vagy névmás, vagy valamely *mint*-tel kapcsolt szófaj

IV. Határozós szerkezet

Határozó + középfokú névszói Á: *jobbnál jobb*

V. Kifejezőeszközei

1.) Ragos névszó

-nál, -nél: *magasabb a barátjánál*

2.) Névmás

nálam: *nálam rosszabb*

minél: *minél hamarabb*

annál: *annál jobb*

3.) Mint-tel kapcsolt hasonlító határozó

édesebb, mint a méz

4.) Kérdőszó

Kinél? Minél?

VII. Mondatelemzés (régí jelölés)

Péter magasabb hs a barátjánál.

$$\begin{array}{ccc} A & \Rightarrow & \acute{A} \\ & & \downarrow \\ & & H_{er} \end{array}$$

VII. Mondatelemzés (új jelölés)

Péter magasabb hs a barátjánál.

$$\begin{array}{c} \acute{A} \\ \downarrow \downarrow \\ A \ H_{er} \end{array}$$

Az állandó határozó / vonzathatározó

I. Fogalma

Bizonyos igék vagy melléknevek vonzata. A velük nyelvtani viszonyban lévő névszók hasonló jelentés kifejezésére állandóan ugyanazt a ragot vagy névutót kapják.

II. Jelölése

a) A mondatban:

*áll*állandó határozó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *áll* betűt írunk)

*v*állandó határozó (hullámos vonallal húzzuk alá, elé egy kis *v* betűt írunk)

b) Szerkezeti rajzban / ágrajzban:

$H_{áll} / H_v$

III. Kérdései

- Saját kérdései nincsenek.
- Az állandó / vonzathatározóra rákérdezni csak az alakját mutató kérdőszóval lehet.

Sokszor nevetek rajta. Kérdése: Kin nevetek?

IV. Kifejezőeszközei

Általánosan használatos kérdése, kifejezőeszköze nincs.

Ragjai, névutói megegyeznek más határozókéival.

V. Vonzatai

Sok igénk, névszónk alkot állandó kifejezést ugyanazzal a raggal, névutóval (*felel valakiért, hisz valamiben*), ezeknél vonzat alakult ki az alaptag és a meghatározó tag között. Ezeket nevezzük állandó / vonzathatározós szerkezeteknek.

(Büszke vagyok a fiamra; Hittem neked; Áldozok időt rá.)

A határozók rendszere

I. Helyféle határozók

- helyhatározó - előzményhatározó, tartamhatározó, véghatározó
- képes helyhatározó - előzményhatározó, tartamhatározó, véghatározó

II. Időféle határozók

- időhatározó - előzményhatározó, tartamhatározó, véghatározó
- számhatározó - tartamhatározó

III. Módféle határozók

- okhatározó - előzményhatározó
- módhatározó - tartamhatározó
- eszközhatározó - tartamhatározó
- fok- és mértékhatározó - tartamhatározó
- tekintethatározó - tartamhatározó
- célhatározó - véghatározó

IV. Állapotféle határozók

- eredethatározó - előzményhatározó
- állapothatározó
- számállapot-határozó
- társhatározó - tartamhatározó
- eredményhatározó - véghatározó

V. Állandó határozó / vonzathatározó

állandó határozó / vonzathatározó

VI. Egyéb állandó határozói jellegű határozók

- hasonlító határozó - tartamhatározó
- részeshatározó - véghatározó